

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในบทนี้เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล องค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษา ตามโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทจังหวัดเลย ตามลำดับดังต่อไปนี้

- 4.1 สภาพทั่วไปของโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง
- 4.2 สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง
- 4.3 องค์ประกอบภายนอกโรงเรียนที่มีผลต่อการดำเนินงานโครงการ กศ.พช.
- 4.4 องค์ประกอบภายในโรงเรียนที่มีผลต่อการดำเนินงานโครงการ กศ.พช.
- 4.5 ความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นที่มีผลต่อการดำเนินงานโครงการ กศ.พช.
- 4.6 ผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินงานตามโครงการ กศ.พช. ต่อ นักเรียน โรงเรียนและคณะครู และชุมชน
- 4.7 อภิปรายผลการวิจัย

4.1 สภาพทั่วไปของโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง

สภาพทั่วไปของโรงเรียนประกอบด้วยขนาดของโรงเรียน จำนวนนักเรียน จำนวนพื้นที่ของโรงเรียน จำนวนครู เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ที่ กค.กำหนด จำนวนครูที่พักอาศัยในชุมชนที่ตั้งโรงเรียนและภายนอกชุมชนที่ตั้งโรงเรียน ในลักษณะเข้าไปเป็นกลไก รางวัลดีเด่นด้านต่าง ๆ ที่โรงเรียนเคยได้รับการชนะการประกวดทุกระดับ ข้อมูลด้านต่าง ๆ เหล่านี้ จะช่วยให้เข้าใจสถานภาพของโรงเรียน และองค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียน ตามโครงการ กศ.พช. ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 5 สภาพทั่วไปของโรงเรียน

รายการ	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย	
	(n = 12)		(n = 12)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ขนาดของโรงเรียนและ จำนวนนักเรียน				
ขนาดกลาง 360-719 คน	2	16.67	2	16.67
ขนาดเล็ก 121-359 คน	7	58.33	7	58.33
ขนาดเล็กมาก 120 คนลงไป	2	16.67	2	16.67
2. จำนวนพื้นที่ของโรงเรียน				
5-10 ไร่	3	25.00	6	50.00
11-15 ไร่	3	25.00	2	16.67
16-20 ไร่	2	16.67	2	16.67
20 ไร่ขึ้นไป	4	33.33	2	16.67
3. จำนวนครูที่พักอาศัย ในชุมชนที่ตั้งโรงเรียน				
1-3 คน	4	33.33	8	56.66
4-6 คน	4	33.33	1	8.33
7-9 คน	3	25.00	1	8.33
10-12 คน	1	8.33	1	8.33
4. จำนวนครูที่พักอาศัย นอกชุมชนที่ตั้งโรงเรียน ลักษณะ เข้าไป-เย็นกลับ				
1-3 คน	6	50.00	5	41.66
4-6 คน	-	-	2	16.66
7-9 คน	2	16.66	2	16.66
10-12 คน	4	33.33	3	25.00

ตารางที่ 5 สภาพทั่วไปของโรงเรียน (ต่อ)

รายการ	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย	
	(n = 12)		(n = 12)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
5. รางวัลดีเด่นที่โรงเรียนเคย				
ได้รับจากการประกวดทุกระดับ				
ครูผู้สอนดีเด่น	8	66.66	3	25.00
กิจกรรมสหกรณ์ดีเด่น	7	58.33	1	8.33
อาหารกลางวันดีเด่น	6	50.00	2	16.66
ประชาธิปไตยในโรงเรียน	6	50.00	1	8.33
ห้องสมุดดีเด่น	6	50.00	1	8.33
อื่น ๆ เช่น วินัยนักเรียน	7	58.33	-	-

ผลการศึกษาจากตารางที่ 5 พบว่าโดยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่าง โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับมากและน้อย ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวนนักเรียนระหว่าง 121-359 คน คิดเป็นร้อยละ 58.33

เกี่ยวกับพื้นที่ของโรงเรียนพบว่า ทั้งสองกลุ่มมีลักษณะแตกต่างกันค่อนข้างชัดเจน โดยโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับมาก ส่วนใหญ่ร้อยละ 33.33 มีพื้นที่โรงเรียนมากกว่า 20 ไร่ ในขณะที่โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อยมีพื้นที่เพียง 5-10 ไร่ มีจำนวนร้อยละ 50 ของจำนวนทั้งหมด

จำนวนครูที่พักอาศัยในชุมชนที่ตั้งโรงเรียน ทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่มีผลสำเร็จในระดับมาก มีครูพักอาศัยอยู่ในชุมชนที่ตั้งโรงเรียนมากกว่ากลุ่มน้อย

รางวัลดีเด่นด้านต่าง ๆ ที่โรงเรียนเคยได้รับจากการประกวดทุกระดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นผลงานของโรงเรียน รวมถึงความร่วมมือของคณะครู การบริหาร การกำกับติดตามนิเทศของผู้บริหารโรงเรียน พบว่าโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก โดยประมาณร้อยละ 55 เคยได้รับรางวัลในการประกวดผลงานด้านต่าง ๆ มาแล้วแทบทุกรายการ บางโรงเรียนได้รับมากกว่า 2 รายการ ในขณะที่โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับน้อย ได้รับเพียงบางรายการและบางโรงเรียนไม่เคยได้รับเลย

4.2 สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร-โรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียน และกรรมการศึกษา เป็น ข้อมูลเกี่ยวกับตำแหน่ง เพศ อายุ ประสบการณ์ด้านการบริหาร และการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ด้านการฝึกอบรม และความต้องการด้านการฝึกอบรม ตามโครงการ กศ.พช. รายละเอียดทั้งหมดได้เสนอไว้ในตารางที่ 6-9 ตามลำดับต่อไปนี้

ตารางที่ 6 สถานภาพของผู้บริหารโรงเรียน

รายการ	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย	
	(n = 12)		(n = 12)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน	12	100.00	12	100.00
2. เพศ				
ชาย	11	91.67	12	100.00
หญิง	1	8.33	-	-
3. อายุ				
36-40 ปี	5	41.67	2	16.67
41-50 ปี	7	58.33	4	33.33
50 ปีขึ้นไป	-	-	6	50.00
4. ประสบการณ์ในตำแหน่ง				
ต่ำกว่า 6 ปี	3	25.00	4	33.34
6-10 ปี	2	16.67	1	8.33
11-15 ปี	2	16.67	-	-
16 ปีขึ้นไป	5	41.66	7	58.33

ตารางที่ 6 สถานภาพของผู้บริหารโรงเรียน (ต่อ)

รายการ	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย	
	(n = 12)		(n = 12)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
5. ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนปัจจุบัน				
ต่ำกว่า 6 ปี	5	41.66	1	8.33
6-10 ปี	2	16.67	7	58.33
11-15 ปี	3	25.00	-	-
16 ปีขึ้นไป	2	16.67	4	33.34
6. วุฒิต่างทางการศึกษา				
ปริญญาตรี	11	91.67	8	66.66
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	1	8.33	-	-
ต่ำกว่าอนุปริญญา	-	-	4	33.34
7. ประสบการณ์จากการฝึกอบรม				
ตามโครงการ กศ.พช.				
เคยฝึกอบรม	10	83.33	10	83.33
ไม่เคยฝึกอบรม	2	16.67	2	16.67
8. ความต้องการในการฝึกอบรม				
หลักสูตร กศ.พช.				
ต้องการ	11	91.67	11	91.67
ไม่ต้องการ	1	8.33	1	8.33

จากตารางที่ 6 ผู้บริหารทั้งโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก และน้อย ส่วนมากเป็นเพศชาย มีเพศหญิงเพียงคนเดียว ในกลุ่มโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก ส่วนมากผู้บริหารในกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จมาก มีอายุตัวระหว่าง 41-50 ปี ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งมีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป ส่วนอายุราชการปรากฏว่าผู้บริหารทั้งสองกลุ่มส่วนมากมีอายุราชการตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป ผู้บริหารโรงเรียนทั้งสองกลุ่มส่วนมากมีวุฒิต่างการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 33.34 ของโรงเรียนที่ประสบ

ผลสำเร็จในระดับน้อย มีวุฒิทางการศึกษาน้อยกว่าอนุปริญญา สำหรับระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งในโรงเรียน ปัจจุบันพบว่าผู้บริหารในกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จในระดับมาก ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในโรงเรียนติดต่อกันต่ำกว่า 6 ปี ในขณะที่ผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับน้อย มีเวลา 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 58.33 และนานที่สุด 14 ปีขึ้นไป ร้อยละ 33.34 ผู้บริหารส่วนใหญ่ผ่านการฝึกอบรมตามโครงการ กศ.พช. มาแล้วแต่ยังต้องการฝึกอบรมอีกจำนวนมาก คิดเป็นร้อยละ 91.67 ทั้งสองกลุ่ม

ตารางที่ 7 สถานภาพของครูผู้สอน

รายการ	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย	
	(n = 114)		(n = 107)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ตำแหน่งครูปฏิบัติการสอน	114	100.00	107	100.00
2. เพศ				
หญิง	65	57.02	54	50.47
ชาย	49	42.98	53	49.53
3. อายุ				
25-30 ปี	20	17.54	23	21.50
31-35 ปี	50	43.86	51	47.66
36-40 ปี	29	25.44	20	18.69
41-50 ปี	13	11.40	10	9.35
50 ปีขึ้นไป	2	1.75	3	2.80
4. ประสบการณ์ด้านการสอน				
ต่ำกว่า 6 ปี	10	8.77	11	10.28
6-10 ปี	28	24.56	32	29.91
11-15 ปี	47	41.23	42	39.25
16 ปีขึ้นไป	29	25.44	22	20.56

ตารางที่ 7 สถานภาพของครูผู้สอน (ต่อ)

รายการ	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย	
	(n = 114)		(n = 107)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
5. จำนวนปีที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนปัจจุบัน				
ต่ำกว่า 6 ปี	30	26.32	30	28.04
6-10 ปี	37	32.46	36	33.64
11-15 ปี	34	29.82	33	30.84
16 ปีขึ้นไป	13	11.40	8	7.48
6. วุฒทางการศึกษา				
ปริญญาตรี	66	57.89	66	61.68
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	30	26.32	29	27.10
ต่ำกว่าอนุปริญญา	16	14.91	11	10.28
สูงกว่าปริญญาตรี	1	0.88	1	0.93
7. ประสบการณ์ด้านการฝึกอบรม				
ตามโครงการ กศ.พช.				
ไม่เคยฝึกอบรม	100	87.72	89	83.18
เคยฝึกอบรม	14	12.28	18	16.82
8. ความต้องการด้านการฝึกอบรมตามโครงการ กศ.พช.				
ต้องการ	99	86.84	89	83.18
ไม่ต้องการ	15	13.16	18	16.82

จากตารางที่ 7 พบว่าสถานภาพของครูผู้ปฏิบัติการสอนทั้งสองกลุ่ม จำนวนเพศหญิงและชายใกล้เคียงกัน อายุตัวส่วนใหญ่อยู่ในระหว่าง 31-35 ปี ซึ่งจัดอยู่ในวัยทำงานทั้งสองกลุ่ม ประสบการณ์ด้านการสอนไม่แตกต่างกันส่วนใหญ่อยู่ในระหว่าง 11-15 ปี จำนวนปีที่ทำการสอนในโรงเรียนปัจจุบัน ส่วนใหญ่ทั้งสองกลุ่มอยู่

ระหว่าง 6-10 ปี วุฒิทางการศึกษาส่วนใหญ่กลุ่มครูผู้สอนมีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี ยังไม่เคยผ่านการอบรมตามโครงการ กศ.พช. และมีความต้องการที่จะเข้ารับการอบรมจำนวนมากทั้งสองกลุ่ม

ตารางที่ 8 สถานภาพของนักเรียน

รายการ	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย	
	(n = 111)		(n = 124)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ				
ชาย	48	43.24	57	46.00
หญิง	63	56.76	67	54.00
2. อาชีพบิดา				
ทำนา-ทำไร่	92	82.88	104	83.87
รับจ้าง	7	6.31	8	6.45
ค้าขาย	6	5.41	1	0.80
รับราชการ	3	2.70	9	7.26
อื่น ๆ	3	2.70	2	1.61
3. อาชีพมารดา				
ทำนา-ทำไร่	86	77.48	107	86.29
ค้าขาย	10	9.00	5	4.03
เป็นแม่บ้าน	8	7.21	9	7.26
รับจ้าง	6	5.41	3	2.42
รับราชการ	1	0.90	-	-
4. ฐานะทางครอบครัว				
พอกินพอใช้	93	83.78	112	90.32
พอกินและมีเหลือเก็บ	10	9.00	5	4.03
ไม่พอกินพอใช้	8	7.22	7	5.65

ผลการศึกษาจากตารางที่ 8 พบว่านักเรียนที่เป็นเพศหญิงและเพศชายมีจำนวนใกล้เคียงกัน อาชีพของบิดา-มารดา ส่วนใหญ่ของทั้งสองกลุ่มประกอบอาชีพทานนา-ทาวไร ฐานะครอบครัวอยู่ในระดับพอกินพอใช้ กล่าวโดยสรุปได้ว่าสถานภาพของนักเรียนโดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 9 สถานภาพของกรรมการศึกษา

รายการ	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย	
	(n = 36)		(n = 36)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. กรรมการศึกษา	36	100.00	36	100.00
2. เพศ				
ชาย	32	88.89	31	86.11
หญิง	4	11.11	5	13.89
3. อายุ				
20-29 ปี	1	2.78		
30-39 ปี	8	22.22	12	33.33
40-49 ปี	15	41.67	16	44.44
50 ปีขึ้นไป	12	33.33	8	22.22
4. วุฒิทางการศึกษา				
ป.4	23	63.89	31	86.11
ป.6, ป.7	10	27.78	5	13.89
อื่น ๆ	3	8.33		
5. ตำแหน่งอื่นนอกจากกรรมการศึกษา				
กรรมการหมู่บ้าน ((กม.)	23	63.89	24	66.67
ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข(พสส.)	10	27.78	15	41.67
ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	5	13.89	7	19.44
กรรมการสภาตำบล(กสต.)	4	11.11	4	11.11
กำนันหรือสารวัตรกำนัน	1	2.78	2	5.56

ตารางที่ 9 สถานภาพของกรรมการศึกษา (ต่อ)

รายการ	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย	
	(n = 36)		(n = 36)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
6. อาชีพ				
ทนาย-ทนาย	22	61.11	30	83.33
ค้าขาย	13	36.11	6	16.67
อื่น ๆ	1	2.78	-	-

จากตารางที่ 9 พบว่ากรรมการศึกษาของโรงเรียนทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีเพศหญิงจำนวนน้อย อายุส่วนใหญ่อยู่ในระหว่าง 40-49 ปี วุฒิทางการศึกษาส่วนใหญ่จบ บ.4 มีอาชีพทนาย ทนายเป็นส่วนใหญ่ของทั้งสองกลุ่ม นอกจากจะเป็นกรรมการศึกษาของโรงเรียนแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของหมู่บ้านอีก มีบางคนเป็นกรรมการมากกว่า 2 ตำแหน่ง

4.3 องค์ประกอบภายนอกโรงเรียนที่มีผลต่อการดำเนินงานโครงการ กศ.พช.

การศึกษาองค์ประกอบภายนอกที่มีผลต่อความสำเร็จในการการดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษา ตามโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทของจังหวัดเลย ได้กำหนดหัวข้อในการศึกษาไว้ดังนี้คือ ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน โดยอาศัยดัชนีชี้วัดตามเกณฑ์ กชช.2 ค. ผนวก จปฐ. ซึ่งได้เสนอในรายละเอียดไว้แล้วในบทที่ 2 (หน้าที่ 40-41) ผลจากการศึกษาพบว่าหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นที่ตั้งโรงเรียนในโครงการ กศ.พช. ทั้งสองกลุ่ม มีระดับการประเมินของการพัฒนาหมู่บ้าน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางอยู่ในระดับก้าวหน้าและล้ำหลังแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปข้อมูลด้านปัจจัยพื้นฐานของชุมชน และข้อมูลด้านความคิดเห็นของกรรมการศึกษาต่อโครงการ กศ.พช.

4.3.1 สภาพทั่วไปของชุมชน

สภาพทั่วไปของชุมชนเป็นข้อมูลเกี่ยวกับ ลักษณะการรวมตัวทางสังคม ประเพณี ศาสนา ฐานะความเป็นอยู่ สภาพการรับข่าวสาร และความพร้อมเพียง ในการพัฒนา แสดงไว้ในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 สภาพทั่วไปของชุมชนที่ตั้ง โรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย	
	(n = 12)		(n = 12)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ลักษณะการรวมตัวทางสังคม				
- หมู่บ้านเก่าแก่	9	75.00	10	83.33
- หมู่บ้านตั้งใหม่	3	25.00	2	16.67
2. ความยึดมั่นในประเพณีและศาสนา				
- ส่วนใหญ่ยึดมั่น	11	91.67	10	83.33
- ไม่สนใจประเพณี	1	8.33	2	16.67
3. ฐานะความเป็นอยู่ของประชาชน				
- พอกินพอใช้	11	91.67	10	83.33
- ไม่พอกินพอใช้	1	8.33	2	16.67
- พอกินและมีเหลือเก็บ				
4. สภาพของการรับข่าวสาร				
- จากทั้งวิทยุ, โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์	10	83.33	12	100.00
- จากวิทยุ, โทรทัศน์	2	16.67		
5. ความพร้อมเพียงในการพัฒนา				
- ให้ความร่วมมือ	12	100.00	11	91.67
- ไม่สนใจและไม่ร่วมมือ	-	-	1	8.33

จากตารางที่ 10 พบว่าหมู่บ้านส่วนใหญ่รวมตัวกันเป็นปึกแผ่นในลักษณะเครือญาติ ให้ความสนใจและยึดมั่นในประเพณีและศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่มีพอกินพอใช้ สามารถรับข่าวสารได้ทั้งทางวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ประชาชนส่วนใหญ่สนใจ และให้ความร่วมมือในการพัฒนา กล่าวโดยสรุปได้ว่าโดยภาพรวมแล้ว กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีลักษณะสภาพทั่วไปไม่แตกต่างกัน และมีลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบท

4.3.2 ปัจจัยพื้นฐานของชุมชน

ปัจจัยพื้นฐานของชุมชน เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร แหล่งเงินทุน ลักษณะการเกษตร ความเพียงพอของน้ำธรรมชาติ ร้านขายของประเภทเครื่องบริโภคและร้านขายยาที่มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน แสดงไว้ในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ปัจจัยพื้นฐานของชุมชน

รายการ	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย	
	(n = 12)		(n = 12)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรของประชาชน				
- มีที่ดินเป็นของตนเอง	12	100.00	10	83.33
- อาศัยเช่าที่จากบุคคลอื่น	-	-	2	16.67
2. แหล่งเงินทุนของประชาชน				
- กู้เงินธนาคาร	11	91.67	11	91.67
- กู้เงินนอกระบบ	1	8.33	1	8.33
3. ลักษณะการทำเกษตร				
- เป็นการเกษตรอาศัยน้ำฝน	10	83.33	11	91.67
- อาศัยน้ำจากชลประทาน	1	8.33	1	8.33
- อาศัยเหมืองฝายขนาดเล็ก	1	8.33	-	-

ตารางที่ 11 ปัจจัยพื้นฐานของชุมชน (ต่อ)

รายการ	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย	
	(n = 12)		(n = 12)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
4. ความเพียงพอของน้ำตามธรรมชาติเพื่อการเกษตร				
- เพียงพอบางฤดูกาล	8	66.67	9	75.00
- เพียงพอตลอดปี	2	16.67	1	8.33
- ไม่เพียงพอตลอดปี	2	16.67	2	16.67
5. ร้านขายของประเภทเครื่องบริโภคที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ				
- มีเพียงพอ	7	58.33	2	16.67
- ไม่มีต้องซื้อจากที่อื่น	-	-	1	8.33
- มีแต่ไม่เพียงพอ	5	41.67	9	75.00
6. ร้านขายยาหรือร้านสหกรณ์				
ยาภายในหมู่บ้าน				
- มีแต่ไม่เพียงพอ	5	41.67	8	66.67
- มีเพียงพอ	4	33.33	1	8.33
- ไม่มีต้องซื้อจากที่อื่น	3	25.00	3	25.00

จากตารางที่ 11 พบว่าประชาชนในชุมชนที่ตั้งโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง ทั้งที่มีความสำเร็จในการดำเนินโครงการในระดับมากและน้อย มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง แหล่งเงินทุนส่วนใหญ่ ได้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ชกส.) ลักษณะการทำเกษตรเป็นการเกษตรแบบอาศัยน้ำฝน มีน้ำเพียงพอต่อการเพาะปลูกเพียงบางฤดู หมู่บ้านมีร้านขายยาหรือสหกรณ์ยาประจำหมู่บ้าน แต่ก็ไม่มีเพียงพอต่อการบริการ ส่วนร้านขายของประเภทเครื่องบริโภคที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน หมู่บ้านที่มีผลสำเร็จในระดับมาก ส่วนใหญ่มีเพียงพอ ส่วนหมู่บ้านที่ประสบผลสำเร็จในระดับน้อยไม่เพียงพอ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมทั้งสองกลุ่มพบว่าข้อมูลด้านปัจจัยพื้นฐานของชุมชนไม่แตกต่างกันและอยู่บนพื้นฐานเดียวกันเป็นส่วนใหญ่

4.3.3 ความคิดเห็นของกรรมการศึกษาต่อโครงการ กศ.พช.

ความคิดเห็นของกรรมการศึกษา เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นทั่วไปที่มีต่อโครงการ กศ.พช. เช่น การรับทราบเรื่องราว กศ.พช. เหตุผลและความช่วยเหลือแก่โรงเรียน วิชาชีพที่นักเรียนได้รับการฝึกฝนจากโรงเรียน และการนำไปใช้ แสดงไว้ในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ความคิดเห็นของกรรมการศึกษาต่อโครงการ กศ.พช.

รายการ	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย	
	(n = 36)		(n = 36)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. วิธีการรับทราบเรื่องราวเกี่ยวกับโครงการ กศ.พช.				
- จากการร่วมประชุมที่โรงเรียนจัดขึ้น	35	97.22	33	91.67
- บุตรหลานซึ่งเป็นนักเรียนเล่าให้ฟัง	19	52.78	17	47.22
- การคุยกันเป็นการส่วนตัวกับครู	19	52.78	17	47.22
- หอกระจายข่าวโรงเรียน	8	22.22	6	16.67
- การบอกเล่าของเพื่อนบ้าน	2	5.56	2	5.56
2. ความช่วยเหลือที่กรรมการศึกษาเคยช่วยโรงเรียน				
- เงิน	34	94.44	31	86.11
- วัสดุ	25	69.44	17	47.22
- แรงงาน	20	55.56	18	50.00
- วิทยากรช่วยสอน	3	8.33	1	2.78
3. เหตุผลที่ให้ความช่วยเหลือ				
- เป็นประโยชน์แก่บุตรหลาน	35	97.22	36	100.00
- ศรัทธาต่อโรงเรียน	22	61.11	14	38.89

ตารางที่ 12 ความคิดเห็นของกรรมการศึกษาต่อโครงการ กศ.พช. (ต่อ)

รายการ	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย	
	(n = 36)		(n = 36)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
4. อาชีพที่นักเรียนฝึกฝนจาก โรงเรียนและนักเรียนทำได้				
- การขยายพันธุ์พืช	30	83.33	28	77.78
- การเลี้ยงสัตว์	29	80.56	25	69.44
- งานด้านอื่น ๆ	18	50.00	8	22.22
5. วิธีการนำความรู้ไปใช้ ของนักเรียน				
- นำไปช่วยงานอาชีพบิดา				
มารดา	35	97.22	35	97.22
- นำไปถ่ายทอดแก่คนอื่น	25	69.44	14	38.89

จากตารางที่ 12 กรรมการศึกษาส่วนมากทราบเรื่องราวเกี่ยวกับโครงการ กศ.พช. ตรงกันสามอันดับแรก คือ การเข้าร่วมประชุมที่โรงเรียนจัดขึ้น บุตรหลานนำเรื่องราวเกี่ยวกับโครงการ กศ.พช. มาเล่าให้ฟัง และจากการพบปะพูดคุยเป็นการส่วนตัวกับครูอาจารย์ ความช่วยเหลือที่เคยให้กับโรงเรียนคือ เงิน วัสดุ และแรงงาน เหตุผลที่ให้ความช่วยเหลือแก่โรงเรียน ส่วนมากกรรมการทั้งสองกลุ่มมีความเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่บุตรหลาน และรองลงมาก็คือ มีศรัทธาต่อโรงเรียน อาชีพที่นักเรียนฝึกฝนสามารถทำได้คือ การขยายพันธุ์ต้นไม้ เช่น การติดตา ต่อกิ่ง และการตอนกิ่ง นำความรู้ไปช่วยงานบิดามารดา รองลงมาก็คือ การนำไปถ่ายทอดแก่คนอื่น

4.4 องค์ประกอบภายในโรงเรียนที่มีผลต่อการดำเนินงานโครงการ กศ.พช.

โรงเรียนเป็นหน่วยงานดำเนินการของโครงการ กศ.พช. โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ ด้วยความร่วมมือของครูอาจารย์ในโรงเรียน

รวมถึงนักเรียนในบทบาทที่เป็นทั้งผู้รับประโยชน์ และผู้ร่วมดำเนินการความสัมพันธ์ สอดคล้องของแต่ละฝ่าย ตลอดจนบทบาทที่เหมาะสมจะช่วยให้การดำเนินการของ โรงเรียนเป็นไปด้วยความราบรื่น แต่องค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จในการ ดำเนินงานของโรงเรียนย่อมมีมากกว่าที่กล่าว การศึกษาเรื่องนี้นอกจากเป็นความ พยายามที่จะทำความเข้าใจต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วยังเป็นการค้นหาองค์ ประกอบที่สำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนตามโครงการ กศ.พช. ด้วย สิ่งที่น่าสนใจที่จะศึกษาประกอบด้วยข้อมูลปัจจัยพื้นฐานของโรงเรียน เจตคติของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนต่อโครงการ กศ.พช. คุณลักษณะด้าน ผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน วิธีการดำเนินการโครงการ กศ.พช. ของโรงเรียน ซึ่งจะได้นำเสนอในรายละเอียดตามลำดับต่อไป

4.4.1 ข้อมูลด้านงบประมาณ

ข้อมูลด้านงบประมาณเกี่ยวกับ แหล่งงบประมาณ งบประมาณคงเหลือ วิธีจัดหางบประมาณ ลักษณะของการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ช่วงเวลาที่ได้รับ และสิ่งของที่โรงเรียนได้รับ แสดงไว้ในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ข้อมูลด้านงบประมาณ

รายการ	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย	
	(n = 12)		(n = 12)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. แหล่งงบประมาณของ				
โครงการ				
งบประมาณจากราชการ	12	100.00	12	100.00
2. งบคงเหลือในปัจจุบัน				
ไม่เหลือ	7	58.33	12	100.00
เหลือ	5	41.67	-	-

ตารางที่ 13 ข้อมูลด้านงบประมาณ (ต่อ)

รายการ	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย	
	(n = 12)		(n = 12)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
3. เมื่อหมดงบประมาณ				
- เลือกทำกิจกรรมที่ไม่ต้อง				
ใช้งบประมาณไปก่อน	12	100.00	10	83.33
- จัดหาเงินดำเนินการ	5	41.67	8	66.67
- หยุดดำเนินการ	-	-	-	-
4. วิธีจัดหางบประมาณ				
- ขอรับการสนับสนุนจาก				
ผู้ปกครองนักเรียน	10	83.33	8	66.67
- จัดงานเพื่อหารายได้	8	66.67	7	58.33
- ขอรับการสนับสนุนจาก				
ภาคเอกชน	9	75.00	-	-
5. ลักษณะที่ได้รับการสนับสนุน				
- ไม่แน่นอน	12	100.00	12	100.00
6. ช่วงเวลาที่ขอรับการสนับสนุน				
- ไม่แน่นอน	12	100.00	10	83.33
- ระยะเวลาที่ชาวบ้านมีรายได้	-	-	2	16.67
7. สิ่งที่ได้รับความช่วยเหลือ				
- แรงงาน	10	83.33	8	66.67
- เงิน	9	75.00	1	8.33
- วัสดุอุปกรณ์	8	66.67	3	25.00
- วิทยากรช่วยสอน	4	33.33	-	-

จากตารางที่ 13 แหล่งงบประมาณของโครงการทั้งสองกลุ่มคืองบประมาณของทางราชการ จากการดำเนินงานมาจนถึงปัจจุบัน กลุ่มที่สำเร็จน้อยไม่มีเงินเหลือทุกโรงเรียน ในขณะที่กลุ่มที่สำเร็จมาก ร้อยละ 41.67 มีเงินเหลือ เพื่อใช้

ดำเนินการ ร้อยละ 53.33 ไม่มีเงินเหลือ แต่ไม่ได้หยุดดำเนินการ โรงเรียนทั้งสองกลุ่มส่วนมากเลือกดำเนินการในโครงการที่ไม่ต้องจ่ายเงินไปก่อน และแสวงหางบประมาณมาดำเนินการต่อไป โดยขอรับการสนับสนุนและจัดงานเพื่อหารายได้ ลักษณะของการสนับสนุนทั้งสองกลุ่มเห็นว่าไม่แน่นอน สิ่งที่ได้รับการสนับสนุนส่วนมากสองอันดับแรกคือ เงินและแรงงาน ช่วงเวลาที่ขอรับการสนับสนุนไม่แน่นอนแล้วแต่โอกาส

4.4.2 ปัจจัยพื้นฐานของโรงเรียน

ปัจจัยพื้นฐานของโรงเรียนเกี่ยวกับ แหล่งน้ำดื่มและน้ำสำหรับทำการเกษตร ความเพียงพอ จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร ความอุดมสมบูรณ์ ความเพียงพอการมีไฟฟ้าใช้ การมีหอกระจายข้าว อาคารเรียน อาคารประกอบ และสนามกีฬาเพียงพอ ซึ่งจะมีผลต่อการดำเนินงานโครงการ แสดงไว้ในตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ปัจจัยพื้นฐานของโรงเรียน

รายการ	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย	
	(n = 12)		(n = 12)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. แหล่งน้ำดื่มน้ำใช้ของโรงเรียน				
- บ่อน้ำดื่ม	4	33.33	3	25.00
- บ่อน้ำบาดาล	4	33.33	4	33.33
- ฝักริ่่น	2	16.67	4	33.33
- น้ำประปา	2	16.67	1	8.33
2. ความเพียงพอในการบริโภค				
- เพียงพอตลอดปี	9	75.00	3	25.00
- ไม่เพียงพอตลอดปี	2	16.67	3	25.00
- เพียงพอบางฤดูกาล	1	8.33	6	50.00

ตารางที่ 14 ปัจจัยพื้นฐานของโรงเรียน (ต่อ)

รายการ	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย	
	(n = 12)		(n = 12)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
3. แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรของโรงเรียน				
- ลำห้วย	5	41.67	5	41.67
- สระน้ำ	3	25.00	2	16.67
- บ่อน้ำตื้น	2	16.67	1	8.33
- น้ำบาดาล	2	16.67	4	33.33
4. ความเพียงพอในการทำเกษตร				
- เพียงพอตลอดปี	10	83.33	3	25.00
- เพียงพอบางฤดูกาล	2	16.67	8	50.00
- ไม่เพียงพอตลอดปี	0	-	1	25.00
5. จำนวนพื้นที่สำหรับทำการเกษตร				
- เพียงพอ	9	75.00	4	33.33
- ไม่เพียงพอ	3	25.00	8	66.67
6. ดินเหมาะสมต่อการปลูกพืช				
- เหมาะสม	8	66.67	5	41.67
- ไม่เหมาะสม	4	33.33	7	58.33
7. การมีไฟฟ้าใช้				
- มี	11	91.67	12	100.00
- ไม่มี	1	8.33	-	-
8. การมีหอกระจายข่าวเพื่อเผยแพร่ข่าวสารสู่ชุมชน				
- มี	8	66.67	5	41.67
- ไม่มี	4	33.33	7	58.33

ตารางที่ 14 บัณฑิตพื้นฐานของโรงเรียน (ต่อ)

รายการ	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย	
	(n = 12)		(n = 12)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
9. อาคารเรียน อาคารประกอบ				
- ไม่เพียงพอ	7	58.33	9	75.00
- เพียงพอ	5	41.67	3	25.00
10. สนามกีฬาเพื่อฝึกซ้อมกีฬา				
สำหรับเยาวชน				
- มี	11	91.67	10	83.33
- ไม่มี	1	8.33	2	16.67

จากตารางที่ 14 พบว่าบัณฑิตพื้นฐานของโรงเรียน เช่น แหล่งน้ำดื่ม และน้ำใช้ของโรงเรียนที่มีอยู่มากสามอันดับแรก คือ บ่อน้ำตื้น น้ำบาดาล และ ถังน้ำฝน โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับมาก เห็นว่าน้ำจากแหล่งน้ำที่มีอยู่ เพียงพอตลอดปี ในขณะที่โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับน้อย เห็นว่าเพียงพอบางฤดูกาล ส่วนแหล่งน้ำสำหรับทำการเกษตร พบว่าส่วนมากทั้งสองกลุ่มใช้น้ำจาก ลำห้วย โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับมากส่วนใหญ่มีน้ำใช้จากแหล่งดังกล่าว เพียงพอตลอดปี ส่วนโรงเรียนที่สำเร็จน้อยพบว่าส่วนใหญ่มีน้ำใช้จากแหล่งดังกล่าว เพียงพอบางฤดูกาล ด้านความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความเหมาะสมแก่การปลูกพืช โรงเรียนที่สำเร็จในระดับมาก พบว่าดินดีมีความเหมาะสม โรงเรียนที่สำเร็จน้อย พบว่าลักษณะของดินไม่เหมาะสมขาดความอุดมสมบูรณ์ โรงเรียนทั้งสองกลุ่มมีไฟฟ้า ใช้ มีเพียงหนึ่งโรงเรียนในกลุ่มที่สำเร็จในระดับมากที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ มีหอกระจาย ข่าวเพื่อเผยแพร่ข่าวสารสู่ชุมชน โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย พบว่าไม่มีหอ กระจายข่าวเป็นส่วนมาก ทั้งสองกลุ่มส่วนมากมีสนามกีฬา สำหรับบริการฝึกซ้อมแก่ เยาวชน แต่อาคารเรียน อาคารประกอบที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอสำหรับบริการชุมชน เป็นต้น

4.4.3 เจตคติของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนต่อโครงการ กศ.พข.

เกี่ยวกับเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนต่อโครงการ กศ.พข. เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจ และหาข้อมูลเกี่ยวกับเจตคติหรือความรู้สึกในทางที่ดี หรือไม่ดี โดยได้กำหนดให้กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นครูผู้สอนและผู้บริหารในโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับมาก และประสบผลสำเร็จน้อย รายละเอียดของข้อมูลได้นำเสนอไว้ในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 เจตคติของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนต่อโครงการ กศ.พข.

รายการ	ระดับความคิดเห็น					
	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก			โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
(1) มีประโยชน์	3.15	0.53	มาก	3.02	0.65	มาก
(2) เหมาะสมกับสภาพ ของโรงเรียน	3.07	0.51	มาก	2.89	0.58	มาก
(3) มุ่งมั่นที่จะทำงาน ให้สำเร็จ	2.98	0.54	มาก	2.78	0.63	ปานกลาง
(4) พอใจในการ ปฏิบัติงาน	2.95	0.53	มาก	2.75	0.58	ปานกลาง
(5) ให้ผลประโยชน์คุ้มค่า	2.95	0.53	มาก	2.78	0.65	ปานกลาง
(6) มองเห็นผลงาน	2.90	0.55	มาก	2.75	0.62	ปานกลาง
(7) เป็นงานที่มีเกียรติ	2.75	0.68	ปานกลาง	2.62	0.63	ปานกลาง
รวม	2.96	0.39	มาก	2.79	0.46	ปานกลาง

จากตารางที่ 15 พบว่าผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนของกลุ่มโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับมาก มีเจตคติที่ดีในระดับมากต่อโครงการ กศ.พข. ทุกเรื่องยกเว้นข้อ 7 เห็นว่า การทำงานตามโครงการ กศ.พข. เป็นงานที่มีเกียรติ ได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นในระดับปานกลาง สำหรับโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับน้อย เห็นว่าโครงการ กศ.พข. เป็นโครงการที่ดีมีประโยชน์ และก่อให้เกิดผลต่อการพัฒนาชุมชนในระดับมาก ลักษณะของโครงการ กศ.พข. เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนประถมศึกษา สามารถรับกิจกรรมให้สอดคล้อง

กับหลักสูตร ในระดับมาก ส่วนด้านอื่น ๆ นอกนั้นมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามของโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับมาก มีเจตคติที่ดีต่อโรงเรียนในระดับมาก ส่วนโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับน้อย มีเจตคติที่ดีต่อโครงการ กศ.พช. ในระดับปานกลาง

4.4.4 คุณลักษณะทางด้านผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน

ลักษณะด้านผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจ และเก็บรวบรวมข้อมูลลักษณะด้านผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ที่มีผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนในการดำเนินงานตามโครงการ กศ.พช. โดยได้กำหนดให้กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับมาก และประสบผลสำเร็จน้อย รายละเอียดของข้อมูลได้เสนอไว้ในตารางที่ 16

ตารางที่ 16 คุณลักษณะด้านผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน

รายการ	ระดับความคิดเห็น					
	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก			โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. เสียสละ	3.14	0.56	มาก	2.85	0.59	มาก
2. ขยันหมั่นเพียร	3.12	0.52	มาก	2.75	0.53	ปานกลาง
3. กล้าตัดสินใจ	3.05	0.67	มาก	2.73	0.64	ปานกลาง
4. มีความคิดริเริ่ม	2.99	0.68	มาก	0.66	0.54	ปานกลาง
5. มีความจริงใจ	2.92	0.56	มาก	2.80	0.69	มาก
6. มนุษยสัมพันธ์	2.90	0.72	มาก	2.77	0.70	ปานกลาง
7. มีความสามารถในการประชาสัมพันธ์	2.86	0.68	มาก	2.65	0.68	ปานกลาง
8. มีความเอื้อเฟื้อ	2.84	0.66	มาก	2.81	0.62	มาก
9. มีความเป็นประชาธิปไตย	2.77	0.64	ปานกลาง	2.82	0.67	มาก
10. มีความยุติธรรม	2.77	0.64	ปานกลาง	2.72	0.64	ปานกลาง
รวม	2.94	0.64	มาก	2.75	0.48	ปานกลาง

จากตารางที่ 16 กลุ่มโรงเรียนประสบผลสำเร็จมาก มีความเห็นเกี่ยวกับลักษณะด้านผู้นำของผู้บริหารในระดับมาก ส่วนโรงเรียนที่มีผลสำเร็จในระดับน้อย มีความคิดเห็นด้านลักษณะผู้นำของผู้บริหารในระดับปานกลาง ถ้าพิจารณาเป็นรายข้อ โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับมาก มีความคิดเห็นต่อลักษณะด้านผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนในระดับมากทุกคุณลักษณะ ยกเว้นมีความเป็นประชาธิปไตย และมีความยุติธรรม มีในระดับปานกลาง สำหรับโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับน้อย มีความเห็นต่อลักษณะด้านผู้นำของผู้บริหารในระดับมาก 4 รายการคือเห็นว่าผู้บริหารมีความเสียสละและอุทิศตนในการทำงาน มีความจริงใจและเปิดเผย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สนใจต่อความทุกข์ร้อนของเพื่อนร่วมงาน และมีความเป็นประชาธิปไตย นอกนั้นมีความเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

4.4.5 วิธีการดำเนินงานตามโครงการ กศ.พช.

การศึกษาข้อมูลในเรื่องนี้ได้กำหนดให้ผู้บริหาร และครูผู้สอนได้ประเมินวิธีการปฏิบัติงานของตนเอง ทั้งโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับมาก และที่ประสบผลสำเร็จในระดับน้อย รายละเอียดได้นำเสนอในตารางที่ 17 ถึงตารางที่ 20

ตารางที่ 17 การดำเนินงานตามโครงการ กศ.พช. ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์

กิจกรรม	ระดับความคิดเห็น					
	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก			โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. นำวัตถุประสงค์ของโครงการ กศ.พช. มากำหนดเป็นแผน	2.91	0.77	มาก	2.63	0.86	ปานกลาง
2. ร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ	2.80	0.78	มาก	2.84	0.77	มาก
3. ร่วมกันคิดวิธีทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์	2.68	0.82	ปานกลาง	2.74	0.78	ปานกลาง
รวม	2.80	0.66	มาก	2.74	0.68	ปานกลาง

จากตารางที่ 17 เกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ พบว่า โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก มีความคิดเห็นในระดับมากทุกรายการ ยกเว้น การร่วมกันกำหนดวิธีทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ มีความเห็นในระดับปานกลาง ส่วนโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับน้อย กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นปานกลางทุกรายการ ยกเว้นการร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนมีความเห็นในระดับมาก ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จมาก มีความเห็นในระดับมาก กลุ่มน้อยมีความเห็นในระดับปานกลาง

ตารางที่ 18 การดำเนินงานตามโครงการ กศ.พช. ด้านการจัดทำแผนงาน/โครงการ

รายการ	ระดับความคิดเห็น					
	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก			โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. มีการกำหนดหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ						
ชัดเจน	3.00	0.89	มาก	3.02	3.72	มาก
2. คัดเลือกครูเพื่อปฏิบัติ	2.98	0.78	มาก	2.89	0.83	มาก
3. จัดทำแผนงาน/โครงการให้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องแผนงานเดิม	2.82	0.74	ปานกลาง	2.63	0.81	ปานกลาง
4. ให้คณะกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดโครงการตามวัตถุประสงค์	2.78	0.84	ปานกลาง	2.87	0.71	มาก
5. ให้คณะกรรมการมีส่วนร่วมกำหนดขั้นตอนในแผนดำเนินงาน	2.68	0.90	ปานกลาง	2.75	0.76	ปานกลาง
6. ร่วมกันวางแผนในการจัดหาทรัพยากร	2.67	0.86	ปานกลาง	2.71	0.88	ปานกลาง

ตารางที่ 18 การดำเนินงานตามโครงการ กศ.พช. ด้านการจัดทำแผนงาน/
โครงการ (ต่อ)

รายการ	ระดับความคิดเห็น					
	โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จมาก			โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จน้อย		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
7. มีการศึกษาความ ต้องการและวิเคราะห์ สภาพปัญหาของชุมชน	2.63	0.91	ปานกลาง	2.66	1.91	ปานกลาง
รวม	2.79	0.63	ปานกลาง	2.79	0.61	ปานกลาง

จากตารางที่ 18 กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม มีความคิดเห็นตรงกันใน
เรื่องของการกำหนดหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ การคัดเลือกครูเพื่อปฏิบัติงาน
โครงการในระดับมาก ส่วนด้านอื่นนอกนั้นพบว่าโดยภาพรวมของระดับความคิดเห็น
ของกลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จในระดับมากและน้อย มีความคิดเห็นต่อ
วิธีการจัดทำแผนงาน/โครงการในระดับปานกลาง

จากตารางที่ 18 กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม มีความคิดเห็นตรงกันในเรื่องของการกำหนดหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ การคัดเลือกครูเพื่อปฏิบัติงานโครงการในระดับมาก ส่วนด้านอื่นนอกนั้นพบว่าโดยภาพรวมของระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จในระดับมากและน้อย มีความคิดเห็นต่อวิธีการจัดทำแผนงาน/โครงการในระดับปานกลาง

ตารางที่ 19 การดำเนินงานตามโครงการ กศ.พช. ด้านการกำกับ ติดตาม นิเทศ

กิจกรรม	ระดับความคิดเห็น					
	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก			โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. จัดหาอุปกรณ์						
การปฏิบัติงาน	2.97	0.71	มาก	2.84	0.72	มาก
2. ติดตามนิเทศครู	2.92	0.73	มาก	2.84	0.74	มาก
3. ยกย่องชมเชยเผยแพร่เกียรติคุณเมื่อบุคลากรทำงานจนเกิดผลดี	2.88	0.76	มาก	2.73	0.91	ปานกลาง
4. นิเทศ	2.77	0.82	ปานกลาง	2.72	0.75	ปานกลาง
5. พัฒนาบุคลากรทั้งเป็นกลุ่มและรายบุคคล	2.50	0.93	ปานกลาง	2.50	0.86	ปานกลาง
รวม	2.81	0.66	มาก	2.73	0.63	ปานกลาง

จากตารางที่ 19 พบว่าโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมากมีความคิดเห็นว่าการกำกับ ติดตาม นิเทศ ได้ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย ปานกลาง ถ้าพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก มีความเห็นว่าการจัดอุปกรณ์ การนิเทศ การยกย่องได้ปฏิบัติในระดับมาก ยกเว้นการประสานงานเพื่อรับการนิเทศ และการพัฒนาบุคลากรด้วยวิธีต่าง ๆ มีความเห็นว่าปฏิบัติในระดับปานกลาง ส่วนกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย มีความเห็นต่อเรื่องต่าง ๆ ในระดับปานกลาง การยกย่องและการประสานงาน ยกเว้นการจัดหาอุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวก และการติดตามกำกับ นิเทศผู้ปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 20 การดำเนินงานตามโครงการ กศ.พช. ด้านการประเมินผล

กิจกรรม	ระดับความคิดเห็น					
	โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จมาก			โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จน้อย		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. รายงานผล ต่อ สปอ. หรือ สปจ.	2.95	0.76	มาก	2.69	0.86	ปานกลาง
2. ชี้แจงแก่ครูให้เข้าใจ วิธีการประเมิน	2.89	0.85	มาก	2.75	0.91	ปานกลาง
3. กำหนดวิธีการ ประเมินผล	2.88	0.82	มาก	2.64	1.00	ปานกลาง
4. ร่วมกันสร้างเกณฑ์ ในการประเมิน	2.80	0.77	มาก	2.59	0.91	ปานกลาง
5. นำผลการประเมินไป ใช้ปรับปรุง	2.72	0.88	ปานกลาง	2.56	0.88	ปานกลาง
6. แต่งตั้งกรรมการ	2.68	0.97	ปานกลาง	2.50	1.05	ปานกลาง
7. รายงานผลการดำเนิน งานแก่ผู้ปกครอง- นักเรียน	2.52	0.94	ปานกลาง	2.30	0.97	ปานกลาง
รวม	2.78	0.66	ปานกลาง	2.59	0.78	ปานกลาง

จากตารางที่ 20 เกี่ยวกับการประเมินผลโครงการพบว่าโดยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม มีความเห็นในระดับปานกลาง กลุ่มที่สำเร็จน้อยมีความเห็นต่อทุกรายการในระดับปานกลาง ส่วนกลุ่มที่สำเร็จมากมีความเห็นส่วนใหญ่ในระดับมาก ยกเว้นสามรายการที่มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ได้แก่ การนำผลการประเมินไปปรับปรุงโครงการอย่างต่อเนื่อง การแต่งตั้งกรรมการประเมินเป็นลายลักษณ์อักษร และมีการรายงานผลให้ผู้ปกครองนักเรียนทราบ

4.5 ความช่วยเหลือที่โรงเรียนได้รับจากหน่วยงานอื่นในการดำเนินการ กศ.พช.

โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานทางการศึกษาระดับล่างสุด และมีจำนวนมากที่สุดที่กระจายอยู่ทุกชุมชนของประเทศ ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา กิจกรรมหลายอย่างของโรงเรียนได้อาศัยความร่วมมือจากประชาชน จนประชาชนเกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนคือส่วนหนึ่งของชุมชนคู่กับวัด และครูประถมศึกษาคือสมาชิกคนหนึ่งของหมู่บ้าน ครูจึงกลายเป็นผู้นำชุมชนมาโดยตลอด จึงทำให้ครูหลายคนสามารถแสวงหาความร่วมมือช่วยเหลือจากชุมชน มาใช้ในกิจการของโรงเรียนได้ค่อนข้างมาก นอกจากนั้นยังสามารถแสวงหาจากหน่วยงานอื่นได้ด้วย การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนประถมศึกษาตามโครงการ กศ.พช. ด้านความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น ซึ่งได้นำเสนอในตารางที่ 21

ตารางที่ 21 ความช่วยเหลือที่โรงเรียนได้รับจากหน่วยงานอื่นในการดำเนินการ ตามโครงการ กศ.พช.

รายการ	โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จน้อย	
	(n = 12)		(n = 12)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือ				
- เกษตรอำเภอ	8	66.67	10	83.33
- หน่วยงานภาคเอกชน	7	58.33	3	25.00
- ประมงจังหวัดหรือประมงอำเภอ	6	50.00	5	41.67
- บุคคลผู้อุปถัมภ์โรงเรียน	6	50.00	2	16.67
- สาธารณสุขอำเภอหรือ				
สาธารณสุขตำบล	2	16.67	3	25.00
- อื่น ๆ	1	8.33	1	8.33

ตารางที่ 21 ความช่วยเหลือที่โรงเรียนได้รับจากหน่วยงานอื่นในการดำเนินการตามโครงการ กศ.พช. (ต่อ)

รายการ	โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จมาก (n = 12)		โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จน้อย (n = 12)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2. สิ่งที่ได้รับตามข้อ 1				
- พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์	9	75.00	11	91.67
- อุปกรณ์แทนตัวเงิน	6	50.00	1	8.33
- งบประมาณในรูปของเงิน	5	41.67	-	-
- อื่น ๆ	2	16.67	1	8.33
3. ลักษณะของความช่วยเหลือ				
- บางครั้งบางครั้งแล้วแต่โอกาส	7	58.33	8	66.67
- ให้ความช่วยเหลือตามโอกาสที่ขอ	4	33.33	4	33.33
- เป็นประจำต่อเนื่อง	1	8.33	-	-
4. วิธีการที่ได้รับความช่วยเหลือ				
- โรงเรียนขอความช่วยเหลือ	8	66.67	8	66.67
- หน่วยงานออกมาสำรวจเอง	2	16.67	2	16.67
- หน่วยงานในระดับสูงกว่าเป็นผู้ประสานงาน	2	16.67	2	16.67
5. เจือจางของความช่วยเหลือ				
- ไม่มีเจือจาง	9	75.00	12	100.00
- ให้เป็นศูนย์เผยแพร่ผลผลิตแก่ชุมชน	2	16.67		
- สาคิตเพื่อเผยแพร่ความรู้แก่ชุมชน	1	8.33		

จากตารางที่ 21 ความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นที่ให้แก่วิทยาลัยพบว่าโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อยได้รับความช่วยเหลือจาก 2 หน่วยงานคือหน่วยงานเกษตรอำเภอและประมงอำเภอหรือจังหวัด ในขณะที่โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จมาก ได้รับมาจาก 4 หน่วยงาน คือ เกษตรอำเภอ ประมง มลนิธิ สมาคม ชมรม และบุคคลผู้อุปถัมภ์โรงเรียน โรงเรียนที่สำเร็จน้อยเกือบทุกโรงเรียนได้รับความช่วยเหลือเกี่ยวกับ พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ ส่วนโรงเรียนที่สำเร็จมากได้รับความช่วยเหลือทางด้านพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ อุปกรณ์แทนตัวเงิน เช่น ยาฆ่าแมลง อุปกรณ์กีฬา และงบประมาณ

ในรูปของเงินสด เพื่อหมุนเวียนทำโครงการและจัดซื้อสิ่งของ ทั้งสองกลุ่มมีความเห็นตรงกันว่า การช่วยเหลือนั้นจะได้รับเป็นบางครั้งบางคราวแล้วแต่โอกาส และโรงเรียนจะเป็นผู้ขอความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานนั้น ๆ สำหรับความช่วยเหลือทั้งสองกลุ่ม ส่วนมากเห็นว่าได้รับความช่วยเหลือโดยไม่มีเงื่อนไข

4.6 ผลกระทบที่เกิดจากโครงการ กศ.พช.

ผลกระทบที่เกิดจากโครงการ กศ.พช. เพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท ซึ่งเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2526 และได้ดำเนินการอยู่จนถึงปัจจุบัน เป็นการศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน โรงเรียน ตลอดจนชุมชนเขตบริการของโรงเรียน ดังรายละเอียดในตารางที่ 22 ถึง ตารางที่ 24

ตารางที่ 22 ผลที่เกิดขึ้นแก่นักเรียนจากการดำเนินงานโครงการ กศ.พช.

รายการ	ระดับความคิดเห็น					
	โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จมาก			โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จน้อย		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. การสร้างความเป็นผู้นำ	3.14	0.56	มาก	2.85	0.59	มาก
2. การพัฒนาวิถีชีวิตแบบ ประชาธิปไตย	3.13	0.63	มาก	3.09	0.63	มาก
3. การนำความรู้จาก โรงเรียนไปใช้ ประโยชน์	3.00	0.65	มาก	2.87	0.62	มาก
4. การนำความรู้ไปใช้ใน การเรียนในระดับสูงขึ้น	2.92	0.56	มาก	2.76	0.66	ปานกลาง
5. ความมีระเบียบวินัย	2.86	0.58	มาก	2.85	0.60	มาก
6. การนำความรู้ไป ประกอบอาชีพ	2.84	0.62	มาก	2.77	0.73	ปานกลาง
7. การได้รับส่วนแบ่ง ไปใช้ที่บ้าน	2.72	0.67	ปานกลาง	2.67	0.71	ปานกลาง
รวม	2.96	0.46	มาก	2.87	0.48	มาก

จากตารางที่ 22 พบว่าทั้งสองกลุ่มมีความเห็นตรงกันว่าจากการดำเนินงานโครงการฯ เกิดผลต่อนักเรียนในระดับมาก และถ้าพิจารณาเป็นรายข้อเห็นว่ามี ความเห็นตรงกับผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในระดับมาก ได้แก่ ความเป็นผู้นำ วิถีชีวิต ประชาธิปไตย และการนำความรู้จากโรงเรียนไปใช้

ตารางที่ 23 ผลที่เกิดแก่โรงเรียนและคณะครูจากการดำเนินงานของโครงการ กศ.พช.

รายการ	ระดับความคิดเห็น					
	โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จมาก			โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จน้อย		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. บริเวณโรงเรียนร่มรื่น	3.20	0.49	มาก	2.95	0.55	มาก
2. ชุมชนเข้ามารับ บริการจากโรงเรียน	3.10	0.56	มาก	3.01	0.67	มาก
3. ช่วยให้การเรียน การสอนมีคุณค่า	3.08	0.58	มาก	2.93	0.62	มาก
4. สร้างความสัมพันธ์ อันดีระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน	3.07	0.65	มาก	2.96	0.61	มาก
5. โรงเรียนสามารถ ทราบข่าวสาร เปลี่ยนแปลงของชุมชน	3.07	0.62	มาก	2.97	0.63	มาก
6. ชุมชนให้ความช่วยเหลือ โรงเรียน	3.06	0.62	มาก	2.91	0.58	มาก
7. การทำงานของ โรงเรียนตรงกับความต้องการของชุมชน	3.00	0.56	มาก	2.86	0.56	มาก
8. ครูมีขวัญกำลังใจ	2.96	0.67	มาก	2.89	0.66	มาก
	3.07	0.47	มาก	2.94	0.50	มาก

จากตารางที่ 23 จากการดำเนินงานตามโครงการ กศ.พช. กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีความเห็นว่าการเกิดผลต่อโรงเรียนและครูในระดับมาก แต่ถ้าพิจารณารายละเอียดพบว่า โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก มีความเห็นในระดับมากที่สุดสามเรื่องแรก คือ บริเวณโรงเรียนและบรรยากาศโดยทั่วไปของโรงเรียน ชุมชนให้ความไว้วางใจเข้ามาใช้บริการจากโรงเรียน และเห็นว่าโรงเรียนคือส่วนหนึ่งของชุมชน โครงการ กศ.พช. ช่วยให้การเรียนการสอนมีคุณค่า มีกระบวนการครบวงจร คือ เริ่มจากการเรียน การแก้ปัญหา การผลิตและการบริโภค ในขณะที่กลุ่มโรงเรียนที่สำเร็จน้อย มีความเห็นในระดับมากที่สุดสามรายการแรก คือ ชุมชนให้ความไว้วางใจเข้ามาใช้บริการจากโรงเรียน และเห็นว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ครูรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในการทำงานเพราะชุมชนเข้าใจ และให้ความช่วยเหลือ บริเวณโรงเรียนและบรรยากาศโดยทั่วไปของโรงเรียนดีขึ้น

ตารางที่ 24 ผลที่เกิดแก่ชุมชนจากการดำเนินงานตามโครงการ กศ.พช.

รายการ	ระดับความคิดเห็น					
	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก			โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. การตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบที่มีต่อโรงเรียน	3.03	0.63	มาก	2.87	0.61	มาก
2. ความพึงใจของผู้ปกครองนักเรียน	3.00	0.58	มาก	2.86	0.59	มาก
3. การแก้ปัญหาตามวิถีทางของประชาธิปไตย	2.92	0.54	มาก	2.84	0.58	มาก
4. ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น	2.91	0.56	มาก	2.90	0.57	มาก
5. การแก้ปัญหาและป้องกันเหตุที่จะเกิดจากวัยรุ่น	2.90	0.69	มาก	2.78	0.62	ปานกลาง

ตารางที่ 24 ผลที่เกิดแก่ชุมชนจากการดำเนินงานตามโครงการ กศ.พช. (ต่อ)

รายการ	ระดับความคิดเห็น					
	โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จมาก			โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จน้อย		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
6. ความรับผิดชอบ						
ต่อบุตรหลาน	2.87	0.55	มาก	2.81	0.65	มาก
7. การยอมรับการ						
เปลี่ยนแปลงและพัฒนา	2.84	0.53	มาก	2.79	0.59	ปานกลาง
8. การมีส่วนช่วยจัด						
ความขัดแย้งทาง						
สังคมและเศรษฐกิจ						
ในชุมชน	2.82	0.59	มาก	2.80	0.55	มาก
รวม	2.91	0.44	มาก	2.83	0.47	มาก

จากตารางที่ 24 พบว่าทั้งสองกลุ่มโรงเรียนมีความเห็นตรงกัน โดยภาพรวมเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มพบว่ากลุ่มที่ประสบผลสำเร็จมาก มีความคิดเห็นในระดับมากทุกรายการ ส่วนโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง เพียง 2 รายการ คือ การแก้ปัญหาและการป้องกันเหตุที่เกิดจากวัยรุ่น และการยอมรับการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของประชาชน นอกนั้นมีความคิดเห็นในระดับมาก

ตารางที่ 25 การเปรียบเทียบองค์ประกอบด้านเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนต่อโครงการ กศ.พช. คุณลักษณะด้านผู้นำของผู้บริหาร และวิธีการดำเนินงานโครงการ กศ.พช. ระหว่างโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับมาก และโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับน้อย

องค์ประกอบ	ร.ร. ที่ประสบผลสำเร็จมาก		ร.ร. ที่ประสบผลสำเร็จน้อย		ค่า t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. เจตคติของผู้บริหารและครู	2.96	0.39	2.79	0.46	2.90**
2. คุณลักษณะด้านผู้นำของ ผู้บริหารโรงเรียน	2.94	0.46	2.75	0.48	2.87**
3. การกำหนดวัตถุประสงค์	2.80	0.66	2.74	0.68	0.67
4. การจัดทำแผนงาน/ โครงการ	2.79	0.63	2.79	0.63	-0.03
5. การกำกับ ติดตาม นิเทศ	2.81	0.66	2.73	0.63	0.89
6. การประเมินผล	2.78	0.66	2.58	0.78	1.99*

* $P > .05$

** $P > .01$

จากตารางที่ 25 พบว่าเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนต่อโครงการ กศ.พช. และคุณลักษณะด้านผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานด้านการประเมินผล มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการกำหนดวัตถุประสงค์ การจัดทำแผนงานโครงการ การกำกับติดตามนิเทศไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 26 การเปรียบเทียบผลกระทบที่เกิดจากโครงการ กศ.พช. ด้านผลที่เกิดขึ้นแก่นักเรียน ผลที่เกิดขึ้นแก่โรงเรียนและคณะครู และผลที่เกิดขึ้นแก่ชุมชน ระหว่างโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับมาก และโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับน้อย

รายการ	โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก		โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย		ค่า t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่นักเรียน	2.96	0.46	2.87	0.48	1.49
2. ด้านผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่โรงเรียนและคณะครู	3.07	3.47	2.94	0.50	2.12*
3. ด้านผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่ชุมชน	2.91	0.44	2.83	0.47	1.30

* $P > .05$

จากตารางที่ 26 พบว่าทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่โรงเรียนและคณะครูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่นักเรียนและชุมชนไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 27 การเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นแก่นักเรียนระหว่างโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมากและโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จน้อย ตามความคิดเห็นของนักเรียน

รายการ	ร.ร. ที่ประสบผลสำเร็จมาก		ร.ร. ที่ประสบผลสำเร็จน้อย		ค่า t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. นำความรู้ไปใช้ประโยชน์	3.09	0.66	2.88	0.38	2.94**
2. แบ่งงานกันทำและร่วมมือกันทำงาน	2.96	0.59	2.89	0.38	1.19
3. มีวินัยสามารถปกครองตนเอง	2.92	0.69	2.80	0.45	1.62
4. นำความรู้ไปประกอบอาชีพเมื่อจบการศึกษา	2.84	0.57	2.67	0.52	2.32*
5. นำความรู้ที่เรียนไปศึกษาเล่าเรียนในระดับสูงขึ้น	2.72	0.69	2.61	0.59	1.27
รวม	2.91	0.40	2.77	0.33	2.84**

*P > .05

**P > .01

จากตารางที่ 27 เปรียบเทียบผลที่เกิดจากโครงการ กศ.พข. ระหว่างโรงเรียนที่สำเร็จมาก และโรงเรียนที่สำเร็จน้อย พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เกี่ยวกับความเห็นของนักเรียน ในการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ที่บ้านและชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เกี่ยวกับการนำความรู้ไปประกอบอาชีพของนักเรียนเมื่อจบการศึกษา เรื่องอื่น ๆ นอกจากนี้ เช่น ความสามารถแบ่งงานกันทำและร่วมมือกันทำงานของนักเรียน ความมีวินัยสามารถปกครองตนเอง รุ่นพี่ดูแลรุ่นน้อง และความคิดที่จะนำความรู้ที่ได้รับไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นไม่แตกต่างกัน

4.7 อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยองค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษา ตามโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทจังหวัดเลย พบผลของการวิจัยที่น่าสนใจและควรนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

4.7.1 องค์ประกอบภายนอกที่มีผลต่อการดำเนินงาน

จากการศึกษาพบว่ากรรมการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิของหมู่บ้าน นอกจากทำหน้าที่เป็นกรรมการศึกษาของโรงเรียนแล้ว ยังเป็นกรรมการฝ่ายอื่น ๆ ของหมู่บ้านด้วย จากข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่าโรงเรียนยังไม่เปิดโอกาสให้กรรมการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมมากนักเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ กศ.พช. บทบาทที่สำคัญของคณะกรรมการ คือ ช่วยสนับสนุนโครงการโดยจัดหาเงิน วัสดุและอุปกรณ์เมื่อโรงเรียนต้องการ ก้าวใหม่ที่โรงเรียนและหน่วยทางการศึกษาควรจะต้องคิดถึงคือ ทำอย่างไรที่จะให้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าอย่างยิ่งของชุมชนเหล่านี้ได้เข้ามามีบทบาทร่วมมือกับโรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชนของเขา ซึ่งคนเหล่านี้ส่วนใหญ่มีเจตคติที่ดีต่อโรงเรียน และที่สำคัญคือเขาตระหนักว่าโรงเรียน คือ แหล่งให้การศึกษากับบุตรหลานของเขา หากทางราชการหรือหน่วยงานของโรงเรียนได้ช่วยสนับสนุนให้มีโอกาสเข้ารับการอบรม และกำหนดบทบาทที่เหมาะสม เชื่อว่าคณะกรรมการศึกษาของโรงเรียนจะเป็นองค์กรหนึ่งของประชาชน ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาโครงการ กศ.พช. ให้ก้าวหน้าต่อไป

ปัญหาด้านเศรษฐกิจของประชาชน จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานของชุมชนพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรในลักษณะเกษตรน้ำฝน อาศัยเงินลงทุนจากธนาคารเพื่อการเกษตร จึงมีอัตราเสี่ยงค่อนข้างสูงจากภาวะความแปรปรวนของลมฟ้าอากาศ ซึ่งมีสาเหตุมาจากการทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ประกอบกับลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขา มีแม่น้ำสายสั้น ๆ และมีที่ราบแคบ ๆ ตามไหล่เขา ต้นน้ำลำธารถูกทำลาย ธรรมชาติไม่สามารถดูดซับน้ำไว้ได้ กระแสน้ำไหลเชี่ยว การพังทลายของหน้าดินสูงขึ้น โอกาสที่จะทำการเกษตรให้ได้ผลมีน้อยลง ในขณะที่เดียวกันอัตราเสี่ยงและความยุ่งยากด้านอาชีพจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ พื้นดินที่เคยอุดมสมบูรณ์จะสูญเสียความสมบูรณ์ไปอย่างรวดเร็ว แนวทางแก้ไข คือรณรงค์ให้ประชาชนได้เข้าใจและหันมาร่วมกันรักษาสภาพธรรมชาติ トラバิดที่ชุมชนยังไม่มั่นคงด้านเศรษฐกิจ โรงเรียนก็หวังพึ่งอะไรจากชุมชนไม่ได้ เพราะตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา พบว่าองค์ประกอบที่สำคัญของความสำเร็จของโรงเรียนเกิดจากความ

ร่วมมือของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ สุทธิ (2533) ซึ่งกล่าวไว้ว่ารูปแบบการดำเนินการของโครงการ กศ.พช. ที่ดำเนินการในปัจจุบันยังไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชนและกรรมการศึกษาเห็นได้ชัดเจนว่าประชาชนและกรรมการศึกษาขาดการมีส่วนร่วมในโครงการนี้ ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นเพียงการเข้าไปร่วมสังเกตการณ์ และเสียดสีกำลังกายและกำลังทรัพย์เท่านั้น สะอาด (2527) พบว่าปัญหาของโครงการ กศ.พช. ส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับวิชาชีพ และความยากจนของประชาชน การประเมินโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528-2529 ด้านสภาพแวดล้อมพบว่าปัญหาของโครงการส่วนหนึ่งมาจากประชาชนมีฐานะยากจน มีการศึกษาดำ เชื้อถื้อโซกลาง และลุ่มหลงอบายมุข ขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน

4.7.2 องค์ประกอบภายในที่มีผลต่อการดำเนินงาน

(1) จากเกณฑ์การเลือกโรงเรียนเข้าโครงการ ในระยะแรกโรงเรียนในโครงการ กศ.พช. ต้องมีบริเวณเพียงพอที่จะใช้เป็นสถานที่สาธิตวิชาชีพด้านการเกษตรและวิชาชีพด้านอื่น ๆ ในทางปฏิบัติการเลือกโรงเรียนเข้าโครงการไม่สามารถกำหนดพื้นที่ของโรงเรียนได้ว่า ต้องเป็นโรงเรียนที่มีพื้นที่กว้างขวางเท่านั้นเพราะยังมีเกณฑ์หมู่บ้านเป้าหมายในพื้นที่ยากจนบังคับอยู่ จึงไม่สามารถจะเลือกโรงเรียนได้มากนัก และเมื่อต้องดำเนินการเข้าจริง ๆ โรงเรียนที่มีพื้นที่จำกัดจึงดำเนินการได้รับความสำเร็จในระดับน้อยกว่าโรงเรียนที่มีพื้นที่กว้างขวาง แต่ถึงอย่างไรก็ตามจากข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้ออกไปสัมผัสยังโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง พบว่ามีโรงเรียนหลายแห่งที่ ผู้บริหารและคณะครูในโรงเรียนสามารถร่วมมือกันแก้ปัญหาโดยไปขอใช้ที่สาธารณะอื่น ๆ เช่นที่วัดหรือที่หมู่บ้านสงวนไว้ เพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่น เป็นที่สาธิตและปฏิบัติการด้านการเกษตรของโรงเรียน การแก้ปัญหาได้ผลเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง นอกจากนั้นยังพบอีกว่าจำนวนพื้นที่ไม่ใช่องค์ประกอบสำคัญที่สุด แต่องค์ประกอบด้านอื่นที่สำคัญกว่า เช่น ลักษณะและสภาพของดิน ความอุดมสมบูรณ์ และความเหมาะสมต่อการปลูกพืช ความเพียงพอของน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่ก็มีความสำคัญไม่น้อย แต่สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่าคือตัวผู้บริหารโรงเรียนว่าจะมีวิธีการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่มากมายในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อย่างไร

(2) เนื่องจากโรงเรียนประถมศึกษาบางโรงเรียนไม่มีบ้านพักครูให้ครูพักอาศัย หรือมีจำนวนไม่เพียงพอ และโดยสภาพที่เป็นจริงของครูประถมศึกษาในพื้นที่ชนบทยากจน ส่วนใหญ่ครูเหล่านั้นไม่ใช่คนในพื้นที่ ครูที่เข้าไปบรรจุครั้งแรกเป็นครู

หนุ่มสาวจากพื้นที่อื่น ต่อมาเมื่อการคมนาคมสะดวกขึ้น ประกอบกับโรงเรียนไม่ห่างไกลจากชุมชนเมืองมากนัก ครูส่วนหนึ่งย้ายออกไปพักในที่ที่สะดวกสบายกว่า ในลักษณะเข้าไป-เย็นกลับ ปัญหาที่เกิดจากครูและผู้บริหารโรงเรียนไม่พักในชุมชนที่ตั้งโรงเรียน พบว่ามีปัญหามากมาย ทั้งจากข้อมูลรายงานผลการวิจัย และข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่าสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งของโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการ

กศ.พข. ประสบผลสำเร็จในระดับน้อย มีเหตุมาจากครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้พักอาศัยในชุมชนที่ตั้งโรงเรียน

(3) อายุ วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ในตำแหน่ง และระยะเวลาที่อยู่ในโรงเรียนเดิมของผู้บริหารโรงเรียน มีความสำคัญต่อความสำเร็จของโรงเรียนในโครงการ กศ.พข. จากสิ่งที่ค้นพบน่าจะให้คำตอบได้ว่าผู้บริหารที่มีอายุระหว่าง 35-50 ปี ของโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก น่าจะเป็นกลุ่มอายุที่ทำงานได้ดีกว่ากลุ่มโรงเรียนที่สำเร็จน้อยซึ่งส่วนใหญ่ 50 ปีขึ้นไป เพราะคนอายุ 50 ปีแล้ว ความกระตือรือร้นมักจะลดลง อาจจะเนื่องมาจากมีความสำเร็จในชีวิตด้านอื่น ๆ ค่อนข้างมากแล้ว ทำให้ความพยายามและความคิดที่จะแข่งขันลดลง ยกเว้นบางคน นอกจากนั้นการอยู่โรงเรียนเดิมนาน ๆ เช่นของกลุ่มที่สำเร็จน้อย ส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียนนั้นมาแล้ว 6-10 ปี ในขณะที่กลุ่มสำเร็จมากผู้บริหารส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียนนั้นมาน้อยกว่า 6 ปี การที่คนเราทำอะไรอยู่ในที่เดิมเรื่องเดิมนาน ๆ โดยธรรมชาติของมนุษย์มีโอกาสนำให้เกิดความอึดอัด หหมดความกระตือรือร้น งานที่ทำไม่ท้าทายให้พยายามที่จะทำต่อไป การได้เปลี่ยนสถานที่ เปลี่ยนผู้ร่วมงาน จะช่วยให้ผู้บริหารเกิดความกระตือรือร้นขึ้น อีกอย่างหนึ่งที่น่าจะมีผลทำให้เกิดความแตกต่างคือ วุฒิทางการศึกษา และการเข้าสู่ตำแหน่ง แม้ว่าผู้บริหารส่วนมากทั้งสองกลุ่มมีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรีก็ตาม แต่ส่วนหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียนที่สำเร็จน้อย มีวุฒิทางการศึกษต่ำกว่าอนุปริญญา น่าจะมีผลทำให้มีพื้นฐานไม่เพียงพอ โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก นอกจากจะประสบผลสำเร็จในงานด้าน กศ.พข. แล้ว ยังสำเร็จด้านอื่น ๆ อีกด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากรางวัลของโรงเรียนที่ได้รับ จากการประกวดผลงานกิจกรรมของโรงเรียน สิ่งที่พบจากการศึกษาค้นคว้าสอดคล้องกับ วิสุทธิ (2532) พบว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารมากสามารถทำงานได้ดีกว่า แต่ถ้าอายุมากขึ้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จะลดลง สิ่งที่ค้นพบ ด้านปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหารที่มีผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนประถมศึกษาตามโครงการ กศ.พข. 3 อันดับแรก คือ ความคิดริเริ่มในการพัฒนาประสบการณ์ด้านการบริหาร และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้บริหารโรงเรียน

(4) เรื่องความพร้อมของการทำงาน ของครูทั้งสองกลุ่มโรงเรียน เมื่อพิจารณาในแง่ของอายุและวุฒิทางการศึกษาแล้ว น่าจะเป็นผลดีต่อโรงเรียนและโครงการอย่างมาก แต่เมื่อพิจารณาถึงโอกาสที่เขาควรได้ทำงาน ได้รับรู้ในสิ่งที่เป็แนวทางในการที่จะช่วยให้เขาทำงานได้ดีขึ้นยังน้อย ครูทุกคนควรได้มีโอกาสเข้ารับการอบรม และมีส่วนรับรู้เกี่ยวกับโครงการ กศ.พช. ซึ่งสอดคล้องกับการประเมินของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติปี 2526-2527 ว่า ด้านปัจจัยเบื้องต้นมีปัญหเกี่ยวกับผู้บริหารและครูบางส่วนไม่เข้าใจโครงการชัดเจน การประเมินปี 2528-2529 ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า ครูบางส่วนไม่เข้าใจและสรัทธาในโครงการ กศ.พช. รสสุธา (2533) ให้ความเห็นว่าปัญหาในการดำเนินงานในระดับมากของโครงการ กศ.พช. คือความรู้ความสามารถของครูที่จะดำเนินกิจกรรมตามโครงการ และความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในการบริหารงานของโครงการ จึงสรุปได้ว่าองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการ คือ ความรู้ความเข้าใจของครูและผู้บริหารโรงเรียนต่อโครงการ กศ.พช. นั่นเอง

(5) นักเรียนส่วนใหญ่ทั้งสองกลุ่มมาจากครอบครัวเกษตรกร ที่บิดามารดาประกอบอาชีพในการทำไร่ มีฐานะความเป็นอยู่พอกินพอใช้ ถ้าจะเปรียบเทียบกับมาตรฐานความเป็นอยู่ของเด็กนักเรียนในเมือง ก็ยังจัดว่าต่ำจากข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่านักเรียนส่วนมากยังขาดความสมบูรณ์ด้านร่างกาย เสื้อผ้าไม่สะอาดเก่าและไม่เรียบร้อย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่พร้อมของครอบครัวเด็กนักเรียนทั้งสองกลุ่มมีสภาพพื้นฐานความเป็นอยู่ไม่แตกต่างกัน พบว่าเด็กมีความร่าเริงและความอดทนสูง ซึ่งน่าจะเป็นผลดี และมีความเหมาะสมแก่การดำเนินโครงการในลักษณะนี้ เพียงแต่จะหาวิธีการที่ดีและเหมาะสมกว่าให้กับพวกเขาอย่างไร

(6) ข้อมูลองค์ประกอบด้านปัจจัยพื้นฐานของโรงเรียน พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มโรงเรียนมีความแตกต่างกันในเรื่องลักษณะของดิน ความเพียงพอของน้ำดื่ม น้ำใช้จากแหล่งน้ำธรรมชาติ การมีหอคระจ่ายข่าว พบว่าโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับมากมีหอคระจ่ายข่าว มีน้ำสำหรับดื่ม และทำการเกษตรเพียงพอตลอดปี ดินมีความอุดมสมบูรณ์มากกว่า สิ่งที่เป็นปัญหาของทั้งสองกลุ่มคือ อาคารเรียนอาคารประกอบของโรงเรียนยังไม่เพียงพอ ทั้งสองกลุ่มมีไฟฟ้าใช้และมีสนามฝึกซ้อมกีฬาแก่เยาวชน เรื่องดินและน้ำ ที่มีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศที่ตั้งโรงเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งตรงกับรายงานการประเมินโครงการ กศ.พช. ปี 2528-2529 ได้พบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ของดินและแหล่งน้ำ โดยได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่าหน่วยงานกระทรวงหลักที่เกี่ยวข้อง

ควรได้ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับดิน สำหรับแหล่งน้ำควรช่วยเหลือด้วยวิธีขุดบ่อ บาดาลให้โรงเรียนและชุมชนได้ใช้ร่วมกัน ทางออกเกี่ยวกับเรื่องนี้ คือ ส่งเสริมให้ประชาชนหันไปปลูกพืชยืนต้นที่ทนต่อความแห้งแล้งและใช้น้ำน้อยกว่า ลดการไถพรวนที่จะเป็นสาเหตุให้หน้าดินถูกทำลายเร็วขึ้น

(7) วิธีการดำเนินงาน ผู้บริหารทุกโรงเรียนได้รับการอบรมการจัดทำแผนงาน/โครงการ และกำหนดนโยบายมาจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้หน่วยงานทางการศึกษาใช้แผนเป็นเครื่องมือในการบริหารและกำกับติดตาม การดำเนินงานของหน่วยงานทำให้การทำงานมีระบบสามารถตรวจสอบได้ เป็นการพัฒนางานขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง แต่สิ่งที่ยังต้องแก้ไขและควรได้รับการเอาใจใส่เพิ่มขึ้นคือ กระบวนการกำกับติดตาม และประเมินผล โดยเฉพาะการประเมินผล ครูส่วนมากไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อเกณฑ์และวิธีการประเมินเท่าที่ควร มีความเป็นไปได้อย่างมาก หากการประเมินผลไม่รัดกุมและอยู่บนวิธีการที่ถูกต้อง จะทำให้ผลการดำเนินงานไม่ชัดเจน ขาดจุดยืนที่แท้จริง ก็มีโอกาสมองผิดคิดว่างานที่ดำเนินอยู่นั้นดีแล้ว จึงไม่ใส่ใจที่จะหาทางปรับปรุงแก้ไข สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ประเมินโครงการ กศ.พช. ปีงบประมาณ 2526-2527 พบว่าการบริหารงานด้านงบประมาณบุคลากร และการกำกับ ติดตาม นิเทศ มีปัญหาในระดับปานกลาง การประเมินผลในปี 2528-2529 พบว่าการนิเทศติดตามผลไม่จริงจังสม่ำเสมอ ขาดสถิติข้อมูลในการประเมิน การดำเนินการขาดการต่อเนื่อง

(8) เจตคติมีผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนในโครงการโดยกลุ่มโรงเรียนที่สำเร็จมาก มีความเห็นว่าได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นในระดับปานกลาง แต่มีความสำเร็จมาก และกลุ่มโรงเรียนสำเร็จน้อย มีความเห็นว่าได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นในระดับปานกลางเท่ากัน แต่สำเร็จน้อยกว่า เหตุผลก็คือ กลุ่มที่สำเร็จน้อยได้รับทราบหลักการในเบื้องต้น แล้วลงมือทำงานไประยะหนึ่งปรากฏว่าไม่สามารถดำเนินการไปได้ดังที่คิดไว้ ประกอบกับพบข้อจำกัดในการทำงานหลายอย่าง และขาดงบประมาณดำเนินการ การทำงานไม่ก้าวหน้าและต้องใช้ความพยายามสูงทั้งครูและนักเรียน เนื่องจากสภาพพื้นฐานไม่อำนวย เจตคติต่อโครงการจึงน้อยหรือไม่ก็อาจเป็นเพราะขาดการดูแลเอาใจใส่จากผู้บริหารโรงเรียน ขาดการสนับสนุน ส่วนกลุ่มที่สำเร็จมาก และเห็นว่าการทำงานในโครงการมีเกียรติปานกลาง เพราะหลังจากการร่วมมือกันทำงานอย่างเต็มที่แล้วระยะหนึ่ง มีผลงานเป็นที่น่าพอใจ ปรากฏว่าการรับรู้ผลงานก็อยู่ในวงแคบ เฉพาะกลุ่มครูอาจารย์ในโรงเรียน อาจมีการพูดจากันบ้างในระดับอำเภอสักครั้งหรือสองครั้ง แล้วทุกอย่างก็เงียบไป

แต่การทำงานยังต้องทำต่อไป การขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ขาดการกำกับติดตามของผู้บริหาร มีผลทำให้ผู้ทำงานหมดกำลังใจ และอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่มีส่วนทำให้การพัฒนาบ้านเมืองเราในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งมีมากมาย เช่น หมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง หมู่บ้าน อพป. แม้แต่โครงการ กศ.พช. เองไม่ยั่งยืน ไม่ขยายผลเท่าที่ควร เข้าท่านองว่าการจะทำโครงการอะไรสักอย่าง ไม่ใช่เรื่องยาก แต่การจะรักษาผลงานให้คงอยู่ยากยิ่งกว่า

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ประเมินผลโครงการ กศ.พช. ปีงบประมาณ 2528-2529 พบว่าการดำเนินงานโครงการขาดการต่อเนื่อง ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น เพื่อให้ประชาชนเข้าใจและเห็นคุณค่าของโครงการหน่วยงาน 4 กระทรวงหลักควรทบทวนบทบาทหน้าที่ และการปฏิบัติงานของแต่ละหน่วยงานเพื่อร่วมมือกันแก้ปัญหาที่มีอยู่

การประเมินผลโครงการปี 2530-2531 พบว่าผู้สนับสนุนโครงการมีความเห็นเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ ความร่วมมือช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชนยังมีปัญหาที่ต้องแก้ไข

(9) เกี่ยวกับลักษณะด้านผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก มีความเห็นต่อลักษณะด้านผู้นำของผู้บริหารในระดับมาก ยกเว้นความเป็นประชาธิปไตยและความยุติธรรม ส่วนโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในระดับน้อย มีความเห็นว่าผู้บริหารมีความเป็นประชาธิปไตยในระดับมาก มีความเป็นไปได้อาจหรือไม่ว่าถ้าทั้งสองเรื่องนี้อยู่ในระดับมาก โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาก จะสำเร็จเพิ่มขึ้น

ประเด็นอภิปราย อยู่ที่ว่าขอบเขตของประชาธิปไตย มีมากน้อยเพียงใด ทุกอย่างต้องเป็นความคิดเห็นของกลุ่มหรือไม่ เพราะการทำงานในระบบราชการ หากต้องทำให้ถูกใจทุกคน อาจไม่ถูกต้องและไม่ถูกระเบียบ ถ้าพิจารณาในมุมกลับ อาจเป็นลักษณะหนึ่งที่ดีของผู้บริหารกลุ่มที่สำเร็จมากที่เป็นประชาธิปไตยบ้าง แต่ไม่ใช่ทั้งหมด ในบางเรื่องควรเป็นการตัดสินใจของผู้บริหาร ไม่ใช่กลุ่ม โดยเฉพาะงานที่เกี่ยวกับนโยบายและงานเร่งด่วน อีกประการหนึ่งคือ ลักษณะเฉพาะตัวเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในตนเอง และความกล้าตัดสินใจของผู้บริหาร อาจทำให้ครูมีความเห็นต่อผู้บริหารว่ามีประชาธิปไตยน้อยลงก็ได้

กรณีของความยุติธรรมก็เช่นเดียวกัน เป็นเรื่องปกติของงานราชการที่มีจิตจำกัดในเรื่องการให้บำเหน็จความชอบ ผู้บริหารสามารถกระตุ้นให้ทุกคนทำงานให้กับองค์กรได้ แต่ในทางปฏิบัติขั้นตอนของการให้บำเหน็จความชอบ ไม่ได้จบลงในระดับโรงเรียน ผู้บริหารไม่มีเอกสิทธิ์ในการให้ความดีความชอบแก่ผู้ใต้บังคับ

บัญชา การให้ความดีความชอบมีขีดจำกัด และเป็นกระบวนการซับซ้อนจะให้ทุกคนพอใจ จึงยากในทางปฏิบัติ นอกจากนั้นเกี่ยวกับเหตุผลด้านจิตวิทยาทุกคนก็เห็นว่าตนเองทำดีที่สุดแล้ว และคิดว่าตนเองควรได้ คนอื่นไม่ควรได้ จึงทำให้มองเห็นว่าเมื่อตนไม่ได้ ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง คนอื่นจึงไม่ยุติธรรมสำหรับตน

4.7.3 องค์ประกอบจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

เพราะเหตุใดโรงเรียนทั้งสองกลุ่ม จึงได้รับความช่วยเหลือจากแหล่งต่างๆ ไม่เหมือนกัน สิ่งแรกที่ควรนำมาประกอบการพิจารณาคือความสามารถด้านประชาสัมพันธ์ของผู้บริหาร ประการที่สองคือ ความคิดริเริ่มในการทำงานของผู้บริหาร ผู้บริหารจะขอความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานอื่นได้ ต้องรู้ว่าตนจะทำอะไร ทำอย่างไร หรือไม่ก็ต้องแจ้งไปว่าขณะที่ขอความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานอื่น โรงเรียนได้ช่วยตัวเองไปแล้วอย่างไร ขาดเหลืออะไร จากข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการพบปะพูดคุยกับผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จในระดับมาก หลายคนให้คำตอบว่าก่อนจะขอความร่วมมือจากคนอื่น โรงเรียนจะต้องแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนได้ใช้ความพยายามที่จะช่วยเหลือตนเองแล้วแต่ไม่สำเร็จ พร้อมกับโครงการนั้นเป็นโครงการที่มีประโยชน์ มีความเป็นไปได้ และไม่ผูกพันในลักษณะต่อเนื่อง ทำแล้วเกิดผลแก่เด็กโดยตรง โครงการในลักษณะนี้ค่อนข้างได้รับความร่วมมือสูง และการสร้างความคุ้นเคยก็เป็นส่วนหนึ่งที่ผู้บริหารเหล่านั้นใช้ เพื่อให้ได้มาซึ่งความช่วยเหลือในรูปต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ขึ้นอยู่กับลักษณะของโครงการ ซึ่งเริ่มต้นมาจากความคิดริเริ่มและความสามารถในการแสวงหากิจกรรมใหม่ ๆ มาทำในโรงเรียน และความสามารถในเชิงประชาสัมพันธ์ของผู้บริหารโรงเรียน วิสุทธิ (2532) กล่าวไว้ว่าปัจจัยด้านคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาของผู้บริหารโรงเรียนที่สัมพันธ์กับความสำเร็จของโรงเรียนในโครงการ กศ.พร. ได้แก่ มนุษยสัมพันธ์ ความคิดริเริ่มในการพัฒนา แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ในตนเองเดียวกัน อรุณ (2517) ได้เสนอไว้ว่าลักษณะของผู้บริหารที่เอื้อต่อการพัฒนา ต้องมีความรอบรู้ในหน้าที่การงานของตน มีความคิดริเริ่มและปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น มีความตั้งใจและกระตือรือร้นในหน้าที่การงาน

4.7.4 ผลกระทบที่เกิดจากโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท (กศ.พช.)

1) ผลที่เกิดแก่นักเรียน

ผลการดำเนินการตามโครงการ พบว่านักเรียนได้รับผลด้านการพัฒนานิสัยในทางที่ดีขึ้นไม่แตกต่างกัน ส่วนผลด้านพื้นฐานวิชาชีพมีความแตกต่างกัน หากพิจารณาจากหลักการของโครงการ กศ.พช. แล้ว จะพบว่ากิจกรรมทุกกิจกรรมที่จัดขึ้น มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้การสอนตามปกติ เพื่อให้บทเรียนสมบูรณ์และมีคุณค่ายิ่งขึ้น ไม่ได้มุ่งให้ครูออกไปพัฒนาชุมชนโดยตรง แต่มุ่งพัฒนาที่เด็ก โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา นักเรียนเป็นสื่อกลางในการนำความรู้และกิจกรรมต่าง ๆ ออกไปสู่พ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชน การเลือกปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติกิจกรรมใดในเอกสารคู่มือที่เสนอแนะ เป็นหน้าที่และการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยพื้นฐานและความพร้อมของโรงเรียน ตลอดจนปัญหาความต้องการของชุมชน โรงเรียนที่สำเร็จด้านใดมากหรือน้อย จึงขึ้นอยู่กับตัวผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเป็นผู้มีอำนาจตามกฎหมาย ความสนใจ ความตั้งใจ และความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน รวมถึงความพร้อมด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นสำคัญ

2) ผลที่เกิดแก่โรงเรียนและคณะครู

ผลการดำเนินการตามโครงการพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ผู้ปกครองเข้าใจ เห็นคุณค่าของการศึกษา หันมาให้การสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนมากขึ้น โดยหลักการและเป้าหมายของโครงการ กิจกรรมทุกกิจกรรมมุ่งพัฒนาที่เด็ก ฉะนั้นเด็กนักเรียนคือจุดเชื่อมโยงระหว่างครู และพ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียน โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือ ต้องการให้นักเรียนเป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ อ่านออกเขียนได้ ตามมาตรฐานของระดับชั้นเรียน เมื่อใดที่ผู้ปกครองได้เห็นว่าบุตรหลานของเขาได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครู และครูได้แสดงให้เห็นว่าได้เสียสละและเอาใจใส่ต่อบุตรหลานของชาวบ้านอย่างจริงจัง วัตถุประสงค์และประโยชน์สอดคล้องกัน ความขัดแย้งต่าง ๆ ก็จะหมดไป สิ่งที่ตามมาคือ ความพึงพอใจ ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สิ่งสำคัญคือ ผู้บริหารโรงเรียน สามารถปลูกสำนึกให้เกิดขึ้นแก่ครูได้เพียงใด หากทุกคนมีความรู้ความเข้าใจและได้ทำงานตามอุดมการณ์ของโครงการ ก็เชื่อได้ว่าทุกอย่างจะประสบผลสำเร็จด้วยดี

ด้านขวัญและกำลังใจของครู พบว่าครูมีขวัญและกำลังใจดีขึ้น ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากผลความร่วมมือ ความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ผลสำเร็จของงานตามโครงการ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอน ครูเข้าใจวิถีทางในการทำงานและมีเป้าหมายในการทำงานชัดเจนยิ่งขึ้น ย่อมก่อให้เกิดขวัญกำลังใจ และพร้อมที่จะทำงานต่อไป

3) ผลที่เกิดแก่ชุมชน

ผลการดำเนินการตามโครงการพบว่าประชาชนพอใจในพฤติกรรมด้านความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความกตัญญูของนักเรียน ชุมชนให้การยอมรับการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา ตลอดจนสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น เมื่อพิจารณาจากหลักการของโครงการ และโครงสร้างของสังคมแล้ว นักเรียนคือสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคม เป็นตัวแทนที่แทรกอยู่ในทุกจุดของสังคม มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด พวกเขาคือบุคคลที่พ่อแม่ผู้ปกครองให้ความรัก ความสนใจ และพร้อมจะรับฟังในสิ่งที่เขาคิดเขาต้องการมากที่สุดด้วย ฉะนั้นข่าวสารทุกอย่างจากโรงเรียนทั้งที่เป็นภาพบวกและภาพลบ จะถูกแพร่กระจายสู่ชุมชนทุกวัน โรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีบุคลากรพร้อม และกระจายอยู่ทุกหมู่บ้าน ตำบล ทั้งในเขตเมืองและชนบทของประเทศ เพียงแต่ว่าครูมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถถ่ายทอดสิ่งที่ดีมีประโยชน์แก่นักเรียน ใช้พวกเขาเป็นสื่อกลางจะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาได้มากน้อยเพียงใด จึงเชื่อได้ว่าการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาชุมชนในชนบท ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งเป็นผลงานของโรงเรียนประถมศึกษาทั้งที่เข้าโครงการและไม่เข้าโครงการนี้ ที่สำคัญคือโรงเรียนที่เข้าโครงการมีหลักการที่ดีและชัดเจนในการพัฒนาว่า ย่อมทำงานให้ประสบผลสำเร็จได้มากกว่าโรงเรียนที่ไม่ได้เข้าโครงการ

ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานบังคับบัญชา ผู้บริหารทุกระดับว่า จะขยายโครงการนี้ให้กว้างขวางออกไป ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนแสวงหาวิธีส่งเสริมให้โรงเรียน ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติการ ทำงานให้เกิดผลสูงสุดได้อย่างไร